

Príroda! Príroda! Nič nie je prirodzenejšie než ľudia u Shakespeara.

Johann Wolfgang Goethe

O HRE Shakespeareova hra Dvaja veronští šľachtici (The Two Gentlemen of Verona) patrí k jeho raným hrám, napísaným na začiatku deväťdesiatych rokov šestnásteho storočia. Dátum vzniku hry pomáhajú určiť nepriame dôkazy. Niektorí „shakespearisti“ sa napríklad domnievajú, že tretí výstup druhého dejstva má len veľmi vzdialený vzťah k hre – naznačuje to už samotný fakt, že Podpich (v origináli Lance) sa v hre až do tej chvíle nevyskytol. Dôvodom, prečo sa zrazu objavil, by teda mohlo byť najmä to, že Shakespeare potreboval napísať výstup pre Willa Kempa, nadaného klauna, ktorý sa pripojil k Spoločnosti lorda komorníka roku 1594. Znamená to, že hra skutočne vznikla pred rokom 1594 – predpokladaným dátumom jej vzniku je rok 1592. V tom roku totiž prestali hrať všetky divadlá pre cholera, znovu ich otvárali až v júni roku 1594. Hra Dvaja veronští šľachtici mala premiéru pravdepodobne ešte pred cholera. O jej inscenovaní však nie je známe nič detailnejšie až do roku 1762, keď hru uviedli v londýnskom divadle Drury Lane. Kniha Francesa Meresa Palladis Tamia sa o hre zdieľa už roku 1598 a v knižnej podobe sa po prvý raz hra objavuje až vo fóliovom vydaní z roku 1623.

* Napriek tomu, že ide o ranú, menej hranú, a preto i menej známu hru, je to majstrovské dielo, v ktorom Shakespeare už rozohráva všetky struny svojho básnického a dramatického talentu. Dalo by sa povedať, že táto hra je aj zlou správou pre všetkých špekulantov, ktorí pripúšťajú, že za Shakespeareovým menom sa skrýva viac autorov. Hoci hru Dvaja veronští šľachtici napísal bezpochyby jeden autor, nachádzame jej ozveny v mnohých Shakespeareových neskorších hrách, a takisto v jeho Sonetoch. Keby nič iné, tak už len to, že hra sa začína vo Verone a jedna z jej hrdiniek je volá Júlia, upozorňuje, že v celom Shakespeareovom diele musíme hľadať vnútornú jednotu - akoby všetky jeho hry viedli medzi sebou tajný rozhovor. Podiel na tejto vnútornej jednote majú zaiste aj herci, pre ktorých písal: boli to výrazné osobnosti, a tak sa ich vlastnosti opakovane zvyrazňovali aj v Shakespeareových postavách. Napríklad už spomenutý Will Kempe. Lance (u nás Podpich) nie je jediná úloha, ktorú preňho vytvoril. V tom istom období a z toho istého dôvodu vznikli aj ďalšie postavy: Costard v hre Márna snaha lásky, Kibko v Sne svätôjanskej noci, Dogberry v hre Veľa krikú pre nič. Takisto sa môžeme domnievať, že hra Dvaja veronští šľachtici – podobne ako iné Shakespeareove hry – nebola hotová hneď a raz navždy, ale dozrievala postupne, a tak aj dodatočne vsunuté texty sa v nej usádzali len postupne, ale čoraz pevnejšie. Svedčia o tom rafinované motivické echá: Podpichov plač má parodický vzťah k plaču Júlie. Také sú tiež verbálne echá: Na príliv (tide) Júliiných slz v druhom výstupe druhého dejstva reaguje Podpichova slovná hra s priviazaným (tied) psom. Vznik definitívnej podoby spadá až do neskoršieho času, ale bádatelia sa domnievajú, že to nebolo neskôr ako roku 1598.

* Hra Dvaja veronští šľachtici je originálnym spojením témy priateľstva a lásky – aj originálnym riešením večného konfliktu týchto dvoch citov. Prudké citové zvraty, ktoré hra prináša, niekedy dráždia milovníkov postupného psy-chologického vývoja postáv, no prospievajú dramatickosti diela. A o tú vždy išlo Shakespeareovi predovšetkým. Vychádzal pri písaní hry z vlastných skúseností v priateľstve a láske? To sa už nedozvieme, no aj súčasný divák bude prekvapený, keď v nej zrazu nájde – a v neobyčajne živej podobe – svoju vlastnú citovú skúsenosť.

LUBOMÍR FELDEK

KONTEXT V anglickom renesančnom divadle existoval iný pojem autorstva ako dnes. Texty pre divadlo vznikali často v kooperácii viacerých autorov, alebo sa už existujúce dávnejšie hrané texty po čase opäť prepisovali a upravovali pre zmenené potreby divadla. V alžbetínskej dráme bola rozšírená prax upravovania a adaptácií starších textov z kroník či z talianskej alebo španielskej literatúry. Aj väčšina Shakespeareových hier vychádza z iných známych textov, z ktorých preberá motívy, časti príbehu, celé textové segmenty, alebo známe príbehy paralelne prepleťá príbehmi z úplne iných zdrojov. Príbeh komédie Dvaja veronští šľachtici vychádza zo španielskej romancy Diana Enamorada od portugalského autora Jorgeho de Montemayora. Táto próza bola publikovaná roku 1559, roku 1578 ju preložili do francúzštiny a v angličtine vyšla roku 1598. Predpokladá sa, že Shakespeare ju čítal vo francúzštiny alebo ešte jej nepublikovaný preklad v angličtine.

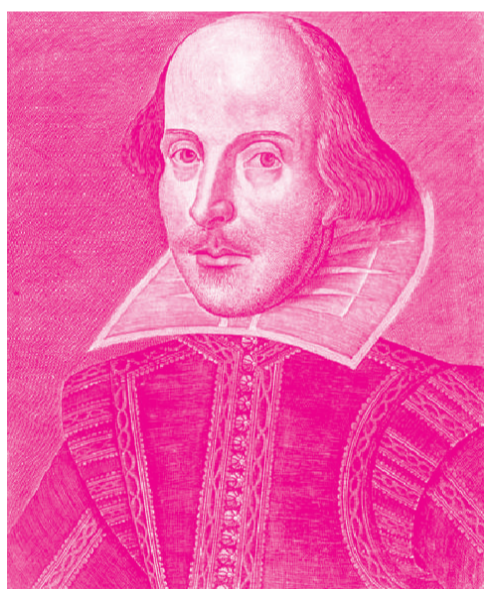
AUTOR William Shakespeare sa podľa všetkého narodil 23. apríla 1564 v mestečku Stratford nad Avonou, v ktorom sa nachádza matrikový záznam o jeho krste zo dňa 25. apríla 1564 v kostole Svätej Trojice. O päťdesiatdva rokov nato tu i zomiera, presne v deň svojho narodenia. Pochovaný bol na výročie svojho krstu, 25. apríla 1616, uložený je v tom istom chráme. Bol najstarším synom z troch detí Johna Shakespeara, rukavičkára a úradníka činného vo verejnej službe svojho mesta a Mary Ardenovej, dobovým postavením patriacej k nižšej šľachte. O Williamovom vzdelaní sa nezachovali žiadne úradné záznamy,

ale s najväčšou pravdepodobnosťou absolvoval štandardné gymnaziálne vzdelanie v miestnej stratfordskej škole. Tu sa zoznámil s antickými literárnymi klasikmi, najmä latinskými dielami Ovídia, Vergília či Cicera, ktoré bezpochyby ovplyvnili jeho mladické záujmy a prispeli k formovaniu rodiaceho sa talentu. (...) Koncom roka 1582 sa osemnásťročný Shakespeare oženil so zabezpečenou,

na svoju dobu nezvyčajne nezávislou dedičkou Anne Hathawayovou, od svojho manžela o osem rokov staršou. O šesť mesiacov sa im narodila dcéra Susanna a zanedlho, vo februári 1585, dvojčičky Hamnet a Judith. Hamnet zomiera ako jedenásťročný počas Shakespeareovho pobytu v Londýne. Traduje sa, že jeho smrť dramatika bolestne zasiahla.

* Obdobie od narodenia dvojčiek až po verejné objavovanie dramatika na londýnskej divadelnej scéne okolo roku 1590 sa v jeho biografii zvykne označovať ako „temné“ alebo ako „stratené roky“. (...) Vieme však, že roku 1592 sa objavuje štipľavý pamflet, ktorý potvrdzuje, že istý mladý talentovaný autor bez univerzitného vzdelania dobýja Londýn, doslova otriasa jeho divadelnou scénou. Spisovateľ, dramatik a básnik Robert Green, hrdý absolvent Cambridgeskej univerzity častuje mladého Shakespeara vo svojom pamflete takto: „Objavuje sa tu povýšenecká vrana, krásliaca sa naším perím, čo s jeho tigridom srdcom zabaleným v koži herca predpokladá, že je schopný okázalého blankversu ako tí najlepšie z vás. A hoci je to absolútny Johannes Factotum, je vo svojej vlastnej namyslenosti jediný Shake-scene v zemi.“ Skutočne tu v krátkom čase nachádza svoje pevné miesto – ako dramatik, herec a neskôr ako zámožný gentleman a hlavný podielnik divadelnej spoločnosti Lord Chamberlain's Men. Roku 1598 bude jeho vlastné divadlo – The Globe. Súčasník Francis Meres v diele Palladis Tamia (1598) svedčí o Shakespeareovom londýnskom pôsobení, chváli jeho hry i osobu, prirovnávajú ho k rímskym klasikom. Hovorí a píše sa tu o „medovom jazyku Shakespeara“. Jeho sláva rastie s každou novou hrou. (...)

* Posledné krátke obdobie svojho života trávi Shakespeare vo svojom rodisku, v honosnom dome New Place, ktorý kúpil ešte roku 1597 pre seba a svoju rodinu. Niekedy v marci 1616 údajne ochorel na týfus a po vyčerpávajúcich horúčkach do mesiaca zomrel. Jestvuje však aj niekoľko ďalších verzií dramatikovej smrti: že zomrel na syfilis, že sa upil k smrti, dokonca výmysel, že ho zavraždil jeho zať John Hall.

Reprodukcia medirytiny Martina Droeshouta s podobizňou Williama Shakespeara, ktorá bola na titulnej strane Prvého fólia Shakespeareových hier z roku 1623.

* Shakespeareova londýnska kariéra trvá viac než dvadsať rokov, počas ktorých tvorí priemerne dve výborné hry ročne, striedavo komédie a tragédie, vrátane historických hier s vlastneckým pátosom a v neposlednom rade i kvalitné básnické diela. O samotnom autorstve jeho diel sa pochopiteľne viedli spory. Celoživotná tvorba dramatika sa zdá príliš rozsiahla a mnohoraká, aby patrila iba jedinému autorovi.

* Chronologicky sa v jeho tvorbe rozlišujú tri hlavné obdobia, aj keď presné určenie časovej následnosti diel je problematické. V takzvanom ranom období vznikajú prvé komédie a historické hry (napríklad Dvaja veronští šľachtici, Skrotenie zlej ženy, Komédia omylov, Sen noci svätôjanskej, Henrich IV., Richard II., Richard III.), ktoré sa ešte pridržiavajú tradičného žánrového spracovania. Komédie sú optimistické, použité komické výrazové prostriedky sú hrubšie. Najznámejšie Shakespeareove tragédie vznikajú v strednom období, ktoré je väčšmi presiaknuté pesimizmom a ťažobou ľudského údela. Vyznačuje sa literárnou zrelosťou, vycibrenosťou formálno-dramatického spracovania a obsahovou hĺbkou (Romeo a Júlia, Hamlet, Othello, Macbeth, Kráľ Lear). Posledné, tretie obdobie patrí tragikomédiám (Oko za oko, Troilus a Kressida) a zmierlivejšej atmosfére romancí, kde sily prírody a človeka postupne spejú k harmónii, spravodlivá pomsta ustupuje odpusteniu, utrpenie radosti a vykúpeniu (Búrka, Cymbelin, Zimná rozprávka, Perikles).

JANA TRAJTELOVÁ

Život a dielo Williama Shakespeara

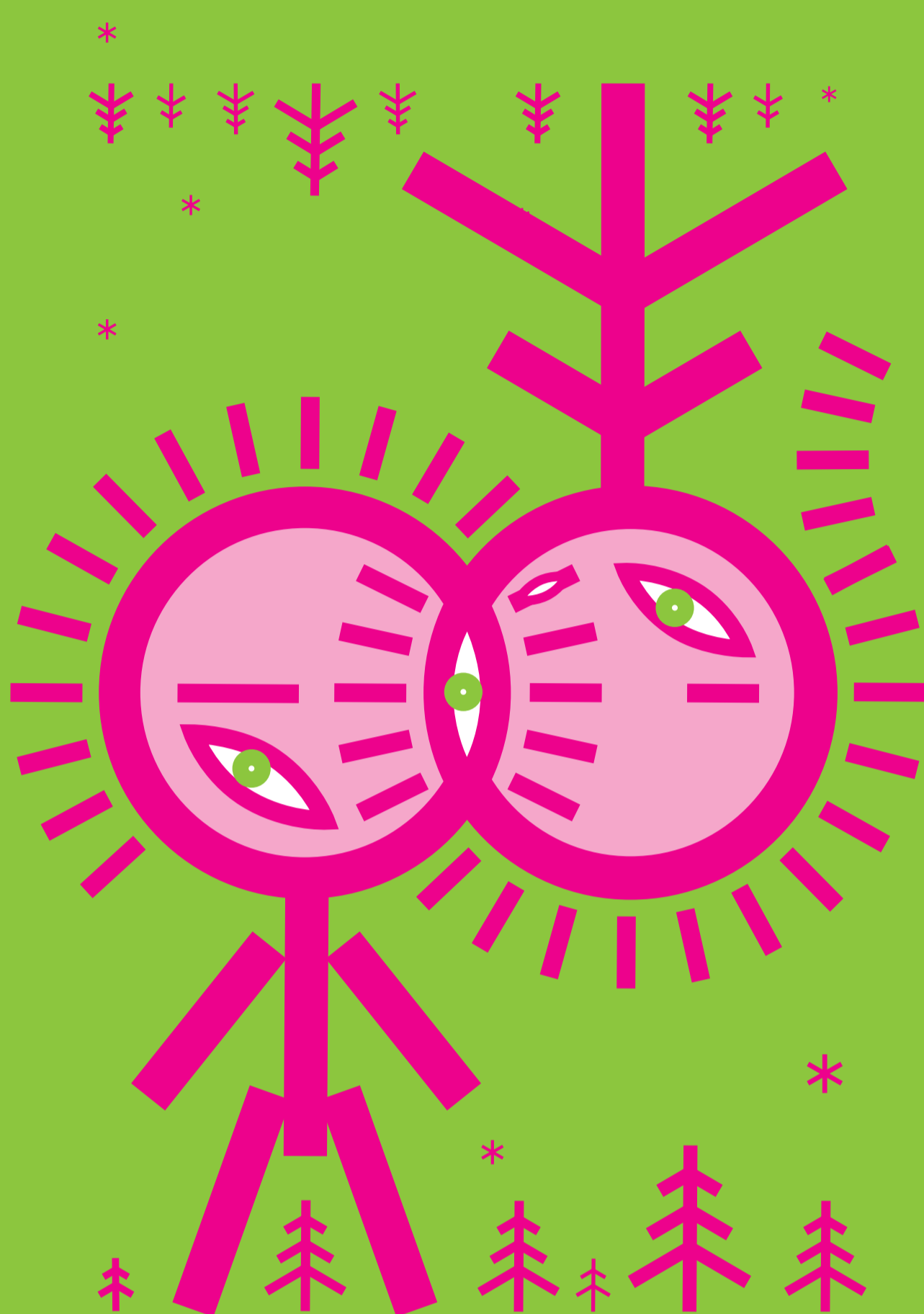
(In: Ako sa vám páči Shakespeare? Pusté Úľany: Schola Philosophica 2007.)

Bulletin zostavila Zuzana Palenčíková
dizajn (c) Emil Dričiak Ateliér 2009
tlač Ateliér Choma

MESTSKÉ
DIVADLO
ŽILINA

WILLIAM SHAKESPEARE

2 JAJA! VERONSKI SL'ACHTICI

PREKLAD **LUBOMÍR FELDEK** DRAMATURGIA **ZUZANA PALENČÍKOVÁ**
SCÉNA **JOZEF CILLER** ^{AH} STREET ART IMAGE **MARÓŠ OBŠIVAN** ^{AH}
HUDBA **PETER VAŇOUČEK, FAITHLESS, STEVE REICH**
KOSTÝMY **KATARÍNA HOLKOVÁ** ^{AH} POHYBOVÁ SPOLUPRÁCA **PETER MAŤO** ^{AH}
ASISTENTKA RÉŽIE **ANNA HULMANOVÁ** OSOBY A OBSADENIE
PROTEUS **NORMAN ŠÁRO** VALENTÍN **JÁN DOBRÍK** PODPICH **GABRIEL TÓTH** ^{AH}
FRČKO **BRANISLAV BAČO** SILVIA **RÉKA DERZSI** ^{AH} JÚLIA **IVETA PAGÁČOVÁ**
VOJVODA/ANTONIO **BORIS ZACHAR** LUCETTA **KRISTÍNA SIHELSKÁ**
TURIO **RADOVAN KIANICA** PANTINO **PAVOL KLIMAŠOVSKÝ**
MOJŽIŠ, ZBOJNÍK **JAROSLAV VITOS** ^{AH} VALERIO, ZBOJNÍK **RUDOLF VITOS** ^{AH}
ANITA **ANNA HULMANOVÁ** ZBOJNÍCI **MARTIN BIRNER,**
ANTON BUKOVINSKÝ, MARTIN HUDOBA, MARTIN JUREČKA,
MICHAELA RICHTEROVÁ, MICHAL RUBEŠ, MARTIN TVAROŽEK

RÉŽIA **PETER GÁBOR** ^{AH}

PREDSTAVENIE VEDIE A TEXT SLEDUJE **KATARÍNA ŠKERENČÁKOVÁ** TECHNICKÉ ZABEZPEČENIE INSCENÁCIE POD VEDENÍM
JOZEFA ŠTEFANATNÉHO REALIZOVALI: REKVIZITY **MICHAL KARŠAY** SVETLÁ **LUBOŠ TOMAŠČÍK**
ZVUK **JOZEF ŠTEFANATNÝ, JÁN ČUVALA** STAVBA SCÉNY **TIBOR LAZÁR, VIKTOR KRAJČI,**
MARCEL RANDA, PETER STOLÁRIK GARDERÓBA **ERIKA GERECOVÁ**

SLOVENSKÁ PREMIÉRA 19. JÚNA 2009 89. PREMIÉRA MESTSKÉHO DIVADLA ŽILINA
MESTSKÉ DIVADLO ŽILINA, HORNÝ VAL Č.3, 010 01 ŽILINA, SLOVAKIA
TEL 041 562 3802 MOBIL 0903 510 671 EMAIL info@divadlozilina.eu

www.divadlozilina.eu

